O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

TOSHKENT DAVLAT IQTISODIYOT UNIVERSITETI

IQTISODIYOT FAKULTETI

Qo‘lyozma huquqida

UDK:338.(571.1)

ABDURAIMOVA SABOXON ABDUVOSITJON QIZI

SHANXAY HAMKORLIK TASHKILOTINING O‘ZBEKISTON IQTISODIY RIVOJLANISHIDAGI RO‘LI

70310102-Iqtisodiyot (tarmoqlar va sohalar bo‘yicha)

Magistr akademik darajasini olish uchun yozilgan

DISSERTATSIYA

Ilmiy rahbar: i.f.n., dots. Madraximova G.R.

Toshkent – 2024 y.

Magistrlik dissertatsiya ishi "Yashil" iqtisodiyot kafedrasida dastlabki himoyadan o'tgan. 33 - sonli bayonnoma «26» aprel 2024 y.

Ilmiy rahbar:dots. G.R.Madraximova imzo sana 2.05.2024

Talaba:S. Abduraimova imzo sana 2.05.2024

Dissertatsiya ishi Iqtisodiyot fakultetida 2024 yil "13" 05
№1/13 raqami bilan ro'yxatga olingan.

"Himoyaga ruxsat etiladi"
"Yashil" iqtisodiyot kafedrasi mudiri
prof. I.S. Xotamov
"7" may 2024 yil

"Texnopark" mas'uliyati cheklangan jamiyatda
2024 yil "20" мая soat "14⁰⁰" da bo`ladi.

ANNOTATSIYA

Ma'lumki, Shanxay Hamkorlik Tashkilotining O'zbekiston iqtisodiy rivojlanishidagi ro'li bugungi kunning eng dolzarb muammolarini samarali hal qilishda, xavfsizlik va barqaror ShHT a'zo mamlakatlarni xavfsizlik orqali hamkorlik sari boshlaydigan tashkilotdir. Iqtisodiy hamkorlik borasida oldinda transport infratuzilmasini rivojlantirish, tabiiy, mineral xom ashyo zaxiralarini o'zlashtirish, suv energetika zaxiralaridan unumli foydalanish, ekologiyaga oid muammolarni hal qilishdan iboratdir. Hamkorlik tashkiloti maqsadi o'zaro ishonch, do'stlik va yaxshi qo'shnichilikni mustahkamlash, siyosiy, savdoiqtisodiy, ilmiy-texnikaviy, madaniy-gumanitar, energetika, transport va boshqa sohalardagi hamkorlikni rivojlantirish, mintaqada tinchlik, xavfsizlik va barqarorlikni ta'minlash tashkilotning asosiy maqsadi ekanligi yoritilgan.

Shu bois tadqiqot davomida mavzu doirasida atroflicha ish olib bordik. Jumladan mavzuga oid boshqa tadqiqot ishlari, mahalliy va xorijiy olimlar qarashlari, ilmiy maqolalari hamda mavzuga oid mahalliy me'yoriy hujjatlarni o'rganib chiqib, adabiyotlar sharhi tayyorladik.

Ilmiy ishining amaliy ahamiyatini oshirish uchun, mamlakatimiz Shanxay Hamkorlik Tashkiloti bilan O'zbekiston tashqi siyosatida hamkorlik aloqalarining o'rni hamda Erkin iqtisodiy zonalarining xalqaro munosabatlarni rivojlantirishdagi ro'li (Xitoy Xalq Respublikasi misolida) statistik ma'lumotlar asosida tahlil qildik. O'rganilgan va tahlil qilingan ma'lumotlar asosida yangi O'zbekiston va Shanxay Hamkorlik Tashkiloti istiqbollari va Erkin iqtisodiy zonalarni yanada rivojlantirish bo'yicha ilmiy va amaliy asoslangan xulosa, taklif va tavsiyalar ishlab chiqdik.

Kalit so'zlar: *Shanxay Hamkorlik Tashkiloti, Xitoy Xalq Respublikasi, rivojlantirish, mintaqa, xavfsizlik, O'zbekiston, teng huquqlilik, sheriklik, iqtisodiyot, savdo, investitsiya, Erkin iqtisodiy zona.*

ANNOTATION

It is known that the role of the Shanghai Cooperation Organization in the economic development of Uzbekistan is an organization that effectively solves today's most urgent problems, security and stability. In terms of economic cooperation, the development of transport infrastructure, the development of natural and mineral raw material reserves, the effective use of water and energy reserves, and the solution of ecological problems are the priorities. It was explained that the purpose of the cooperation organization is to strengthen mutual trust, friendship and good neighborliness, to develop cooperation in political, trade-economic, scientific-technical, cultural-humanitarian, energy, transport and other fields, to ensure peace, security and stability in the region.

Therefore, during the research, we carried out extensive work within the scope of the topic. We prepared a review of literature after studying other research works on the topic, views of local and foreign scientists, scientific articles, and local normative documents on the topic. In order to increase the practical significance of the scientific work, we analyzed the role of cooperation relations between our country and the Shanghai Cooperation Organization in the foreign policy of Uzbekistan and the role of Free Economic Zones in the development of international relations (in the case of the People's Republic of China) based on statistical data. On the basis of the studied and analyzed information, we developed scientific and practical conclusions, proposals and recommendations on the further development of the new Uzbekistan-Shanghai Cooperation Organization and Free Economic Zones.

Key words: *Shanghai Cooperation Organization, People's Republic of China, development, region, security, Uzbekistan, equal rights, partnership, economy, trade, investment, Free economic zone .*

MUNDARIJA

I BOB.KIRISH.........7
1.1. Dissertatsiya mavzusining asoslanishi va uning dolzarbligi.........7
1.2. Tadqiqot maqsadi va vazifalari.........8
1.3. Tadqiqotning asosiy muammolari va savollari.........9
1.4. Tadqiqot obyekti va predmeti.........9
1.5.Tadqiqot natijalarining nazariy va amaliy ahamiyati.........9
1.6. Dissertatsiya tarkibining qisqacha tavsifi.........10
II BOB. ADABIYOTLAR SHARHI.........12
2.1. Kirish.........12
2.2. Mavzuga oid ilmiy-nazariy qarashlar.........12
2.3. Mahalliy me`yoriy-huquqiy hujjatlar sharhi.........22
III BOB. TADQIQOT METODOLIGIYASI.........29
3.1. Tadqiqot dizayni.........29
3.2. Ma`lumotlarni to`plash jarayoni.........29
3.3. Tahlil uchun qo`llaniladigan usullar.........30
3.4. Tadqiqotni o`tkazish uchun zarur sharoitlar.........30
3.5. Tadqiqotdan kutilayotgan ilmiy va amaliy natijalar.........30
IV BOB. TAHLIL VA NATIJALAR.........32
4.1. Shanxay Hamkorlik Tashkiloti bilan O'zbekiston tashqi siyosatida hamkorlik aloqalarining o'rni.........32
4.2. Erkin iqtisodiy zonalarining xalqaro munosabatlarni rivojlantirishdagi ro'li (Xitoy Xalq Respublikasi misolida).........47
4.3. O'zbekistonda erkin iqtisodiy zonalarning tashkil etilishi va ularning rivojlanishi.........55
4.4. Yangi O`zbekiston va Shanxay Hamkorlik Tashkiloti istiqbollari.........69
V BOB. XULOSA VA TAKLIFLAR.........83
5.1. Tadqiqot savoliga tegishi natijalarning qisqacha tavsifi.........83
5.2. Tadqiqotning asosiy taklif va tavsiyalari.........83
5.3. Tadqiqot cheklovlari va kelgusi tadqiqotlar uchun takliflar.........84
IV BOB. FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI.........86

I BOB. KIRISH

1.1. Dissertatsiya mavzusining asoslanishi va uning dolzarbligi

Shanxay Hamkorlik Tashkiloti (ShHT) Yevropa, Yaqin Sharq, Markaziy Osiyo va Janubi-Sharqiy Osiyodagi davlatlarni o‘z ichiga olgan mintaqaviy xalqaro tashkilotdir. ShHTga Xitoy, Rossiya, Qozog‘iston, Qirg‘iziston, Tojikiston va O‘zbekiston a’zo davlatlar, Mo‘g‘uliston, Eron, Pokiston va Hindiston esa kuzatuvchi davlatlar sifatida faoliyat yuritadi[1] . ShHT siyosiy, harbiy, iqtisodiy, energetika va madaniy sohalardagi hamkorlikka g‘amxo‘rlik qiladi. SHHTga a’zo mamlakatlar aholisi jami 3,33 milliard (2023-yil) yoki dunyo aholisining 42,49 %ini tashkil qiladi.To‘rt nafar kuzatuvchini hisobga olsak, ShHT hatto dunyo aholisining deyarli yarmini ham qamrab oladi. Bundan tashqari, a'zo davlatlar Rossiya va Xitoydan tashqari, kuzatuvchilar Hindiston va Pokiston to‘rtta yadroviy davlatni birlashtiradi, kuzatuvchi Eron esa bu maqomga erishish yo‘lida bo‘lishi mumkin. ShHTga a’zo davlatlar egallagan umumiy maydon Yevroosiyo hududining 3/5 qismini tashkil qiladi[2]. Iqtisodiy hamkorlikning muhim tarkibiy qismlari (an’anaviy) qurol-yarog‘ savdosi – yetkazib beruvchi sifatida Rossiya bilan – va Rossiya, Qozog‘iston, O‘zbekiston va Eron yirik eksportchilar bo‘lgan energiya hisoblanadi. – Xitoy va Hindiston esa muhim importchilar hisoblanadi. Xitoy va Rossiya qurolli kuchlari soni bo‘yicha dunyoning kuchli uchligiga kiradi [3]. Rossiya va Xitoy ShHTning yetakchi ishtirokchilari hisoblanadi. Markaziy Osiyo va uning atrofida katta hududni, dunyo aholisining katta qismini, energiya manbalarini, yadro qurollarini va muhim qurolli kuchlarini o‘z ichiga olgan ShHT nazariy jihatdan ulkan iqtisodiy, siyosiy va harbiy salohiyatga ega.

---

[1] https://religions.uz/uz/news/detail?id=178

[2] Internet resurs: ShHTdagi iqtisodiy imkoniyatlar va risklar- https://odi.org/en/insights/shanghai-cooperation-organisation-summit-2022-key

[3]Internetresurs:Qurollikuchlarxodimlari:Taqqoslanganmamlakatlarhttp://www.nationmaster.com/red/graph/mil_arm_for_per-military-armed-forcespersonnel